بسم الله الرحمن الرحيم

مؤسسه حقوق آمریکا

مؤسسه بین‌المللی یکنواخت‌سازی حقوق خصوصی

اصول و قواعد
آیین دادرسی مدنی فراملّی

ترجمه:

دکتر مجید پوراستاد

عضو انجمن بین المللی حقوق دادرسی

استادیار آیین دادرسی مدنی و بازرگانی

دانشکده حقوق دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکزی

با دیباچهٔ:

دکتر عباس کریمی و دکتر بیژن ایزدی

مؤسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی

تهران – ۱۳۹۷

عنوان و نام پدیدآور	: اصول و قواعد آیین دادرسی مدنی فراملی/ مولف موسسه بین‌المللی یکنواخت کردن حقوق خصوصی، موسسه حقوق آمریکا ؛ ترجمه مجید پوراستاد ؛ با دیباچه عباس کریمی، بیژن ایزدی.
وضعیت ویراست	: [ویراست ۱]
مشخصات نشر	: تهران: موسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی شهر دانش، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	: ۲٤۰ ص.
یادداشت	: عنوان اصلی Principles and Rules of Transnational Civil Procedure, 2006
یادداشت	: ویراست قبلی کتاب حاضر توسط همین ناشر در سال ۱۳۸۷ (Ixiv ، ۱٦۲، 13 ص) منتشر شده است.
یادداشت	: نمایه.
موضوع	: حقوق بین‌الملل خصوصی ــ آیین دادرسی مدنی
موضوع	: Conflict of laws -- Civil procedure
موضوع	: آیین دادرسی مدنی
موضوع	: Civil procedure
رده بندی دیویی	: ۳٤۰/۹
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۷ ٦الف/K۷۰٤۰
شناسه افزوده	: پوراستاد، مجید ، ۱۳۵۰ ـ مترجم
شناسه افزوده	: کریمی، عباس، ۱۳٤۳ ـ مقدمه‌نویس
شناسه افزوده	: ایزدی، بیژن، مقدمه‌نویس
شناسه افزوده	: موسسه بین‌المللی یکنواخت کردن حقوق خصوصی
شناسه افزوده	: International Institute for the Unification of Private Law
شناسه افزوده	: موسسه حقوق آمریکا
شناسه افزوده	: American Law Institute
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیپا

عنوان : **اصول و قواعد آیین دادرسی مدنی فراملی**

مؤلف : مؤسسه بین‌المللی یکنواخت‌سازی حقوق خصوصی و مؤسسه حقوق امریکا

مترجم : دکتر مجید پوراستاد

ناشر : مؤسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی شهردانش

نوبت چاپ : دوم

نوبت ویرایش : اول

تاریخ چاپ : ۱۳۹۷

شمارگان : ۱۰۰۰ نسخه

شابک : ۹۷۸-۹٦٤-۸۲۰۰-٦۹-۰

قیمت : ۱۰۰,۰۰۰ تومان

حق چاپ محفوظ است.

تهران ـ خیابان کریم خان زند ـ خیابان سنایی ـ خیابان نهم ـ خیابان گیلان ـ پلاک ۵
کدپستی ۱۵۸۵۷٤۳۱۱۱ صندوق پستی: ۱۵۸۷۵/٤۵۳۹ تلفن: ۸۸۸۱۱۵۸۱ نمابر: ۸۸۸۱۱۵۸۰
Website: www.sdil.ac.ir Email: publication@sdil.org

اجازه‌نامه ترجمه اثر

Principles and Rlues of Transnational Civil Procedure copyright 2005 by the American Law Institute (ALI), and, for the "Principles" also the International Institute for the Unification of Private Law (UNIDROIT). This translation has not been reviewed or approved by ALI or UNIDROIT and Dr. Majid Pour-Ostad bears the sole responsibility for the accuracy of the translation. All rights are reserved. The complete work in English is available from the Cambridge University Press (www.uk.cambridge.org). For any requests to duplicate this material, please visit the American Law Institute website at www.ali.org.

اصول و قواعد آیین دادرسی مدنی فراملی چاپ ۲۰۰۵ اثری است متعلق به مؤسسهٔ حقوق امریکا (ALI) که در «اصول» نیز مؤسسهٔ بین‌المللی یکسان سازی حقوق خصوصی (UNIDROIT) به طور مشترک در آن سهیم است. ترجمه حاضر مورد باز نگری و تصویب هیچ یک از مؤسسات مذکور قرار نگرفته و مسؤولیت صحت ترجمه فقط بر عهدهٔ دکتر مجید پوراستاد است. کلیهٔ حقوق چاپ و نشر محفوظ می‌باشد. این اثر به طور کامل و به زبان انگلیسی در انتشارات دانشگاه کمبریج (www.uk.cambrige.org) موجود است. برای درخواست اخذ رونوشت از این اثر به وب سایت مؤسسه حقوق امریکا www.ali.org مراجعه فرمایید.

سخن ناشر

حفظ نظم و تحقق عدالت، غایت و آرمان هر نظام حقوقی است. در نظام حقوقی که رسالت مهندسی روابط اجتماعی بر اساس تناسبی موزون میان قواعد حقوقی و سازمان حقوقی را عهده‌دار می‌باشد، قاعده شکلی ـ که شیوه اثبات و احقاق حق نزد مرجع قضایی یا داوری را به نظم کشیده است ـ اگر اهمیتی بیشتر از قاعده ماهوی نداشته باشد مرتبتی پایین‌تر از آن ندارد.

از سوی دیگر دادرسی که در مفهوم فنی و شکلی بر شیوه اثبات و احقاق حق و عدالت دلالت دارد بر اصول و قواعدی تکیه جسته که به دلیل ابتنای بر عقل سلیم ضمن پیوند با نظام حقوقی ملی کشور ذیربط، نسبت به دیگر نظامهای حقوق ملی نیز بیگانه و غریب نیست. واژه «اصول» بخوبی مؤید وجود ارزشهای مشترکی است که فراتر از مرزهای ملی کشوری خاص مورد پذیرش قرار گرفته است.

کتاب «اصول و قواعد آیین دادرسی مدنی فراملی» که با همکاری مشترک مؤسسه حقوق امریکا و مؤسسه بین‌المللی یکنواخت‌سازی حقوق خصوصی به زیور طبع آراسته و توسط آقای دکتر مجید پوراستاد با مجوز دو مؤسسه مذکور به فارسی ترجمه شده، اثری است که در رفع نیازهای علمی و عملی اساتید و دانشجویان، قضات و وکلای دادگستری، و نیز قانونگذار قانون آیین دادرسی مدنی بسیار مفید و سودمند می‌نماید.

دکتر وحید اشتیاق

فهرست مطالب

دیباچه آقای دکتر عباس کریمی ۱۳
دیباچه آقای دکتر بیژن ایزدی ۱۵
مقدمه مترجم ۲۱
پیشگفتار مدیران دو موسسه ۳۱
دیباچه گزارشگران پروژه ۳۵
دیباچه«بروس لئونارد» ۳۷
مقدّمه«سانچز کردرو داویلا» ۳۹
تأملات پروفسور «جفری هزرد» ۵۱
الف ـ اندیشه پروژه ۵۱
ب ـ طرح پروژه ۵۲
پ ـ ارزیابی مؤسسه یکسان‌سازی حقوق خصوصی ۵۳
ت ـ گروه کاری مؤسسه یکسان‌سازی حقوق خصوصی و مؤسسه حقوق امریکا ۵۵
ث ـ تدابیر مؤسسه حقوق امریکا ۵۶
ج ـ اصول و قواعد ۵۷
چ ـ قلمرو: «اختلافات تجاری فراملی» ۵۹
ح ـ رسیدگی کتبی با تبادل لوایح، افشاء دلایل و اتخاذ تصمیم ۶۰
خ ـ نتیجه ۶۶

مقدمه ۶۷
۱. «هماهنگ‌سازی» بین‌المللی حقوق آیین دادرسی ۶۷
۲. همکاری مؤسسه بین‌المللی یکسان‌سازی حقوق خصوصی ۷۰
۳. شباهت‌های بنیادین در نظام‌های دادرسی ۷۰
۴. اختلافات نظام‌های دادرسی ۷۲
۵. قواعد تنظیم دادخواست (تبادل لوایح) ۷۴
۶. تبادل دلایل ۷۵

۷. آیین دادرسی در جلسه رسیدگی نهایی ۷۷
۸. مرحله دوم رسیدگی و قطعیت حکم دادگاه ۷۸
۹. شناسایی اصول و قواعد ۷۸
۱۰. هدف اصول و قواعد ۷۹
۱۱. مروری بر پیش‌نویس‌های قبلی ۸۰

اصول آیین دادرسی مدنی فراملی ۸۵
قلمرو و اجرا ۸۵
۱. استقلال، بی‌طرفی و اوصاف دادگاه و دادرسان آن ۸۶
۲. صلاحیت دادگاه نسبت به طرفین ۸۸
۳. برابری اصحاب دعوا در دادرسی ۹۱
۴. حق برخورداری از وکیل ۹۲
۵. ابلاغ صحیح و حق استماع اظهارات ۹۳
۶. زبان دادرسی ۹۵
۷. اجرای فوری عدالت ۹۶
۸. اقدامات موقت و احتیاطی ۹۷
۹. ساختار دادرسی ۱۰۰
۱۰. اصل حاکمیت اصحاب دعوای مدنی ۱۰۱
۱۱. تکالیف اصحاب دعوا و وکلای آنان ۱۰۳
۱۲. تعدد دعاوی و اصحاب دعوا؛ دعاوی اشخاص ثالث ۱۰۴
۱۳. نظریه حقوقی *دوست دادگاه* ۱۰۶
۱۴. مسؤولیت دادگاه در اداره دادرسی ۱۰۸
۱۵. حکم رد دعوای متروک و صدور حکم غیابی ۱۰۹
۱۶. دسترسی به اطلاعات و دلایل ۱۱۱
۱۷. ضمانت اجراها ۱۱۴
۱۸. منع افشاء دلایل سرّی یا محرمانه ۱۱۵
۱۹. بیان اظهارات به صورت کتبی و شفاهی ۱۱۷
۲۰. دادرسی علنی ۱۱۸
۲۱. بار اثبات و ضابطه آن ۱۱۹
۲۲. تکلیف طرفین و دادگاه در تعیین امور موضوعی و حکمی ۱۲۰
۲۳. رأی دادگاه و اسباب موجهه آن ۱۲۲
۲۴. سازش ۱۲۳
۲۵. خسارات دادرسی ۱۲۴

۲۶. امکان اجرای فوری احکام ۱۲۵
۲۷. تجدید نظر از آراء ۱۲۶
۲۸. *اعتبار امر مطروحه* و *اعتبار امر مختومه* ۱۲۷
۲۹. اجرای مؤثر آراء ۱۲۸
۳۰. شناسایی احکام ۱۲۹
۳۱. تعاون قضایی بین‌المللی ۱۳۰

پیوست اصول: مطالعات گزارشگران ۱۳۱
قواعد آیین دادرسی مدنی فراملی ۱۳۳
الف ـ تفسیر و قلمرو قواعد ۱۳۳
۱. معیارهای تفسیر ۱۳۳
۲. قلمرو قواعد ۱۳۳
ب ـ صلاحیت، دعوای اضافی و محل دادرسی ۱۳۶
۳. مقر دادگاه و صلاحیت محلی ۱۳۶
۴. صلاحیت دادگاه نسبت به طرفین ۱۳۷
۵. تعدد دعاوی و اصحاب دعوا؛ دعاوی اشخاص ثالث ۱۳۹
۶. نظریه حقوقی *دوست دادگاه* ۱۴۰
۷. ابلاغ صحیح ۱۴۱
۸. زبان دادرسی ۱۴۲
پ ـ ترکیب و بی‌طرفی دادگاه ۱۴۳
۹. ترکیب دادگاه ۱۴۳
۱۰. بی‌طرفی دادگاه ۱۴۴
ت ـ مرحله تبادل دادخواست و لوایح ۱۴۵
۱۱. شروع دادرسی و ابلاغ ۱۴۵
۱۲. دادخواست ۱۴۶
۱۳. لایحه دفاعیه و دعوای متقابل ۱۴۸
۱۴. تصحیح دادخواست و لایحه دفاعیه ۱۵۱
۱۵. حکم رد دعوای متروک و حکم غیابی ۱۵۳
۱۶. پیشنهاد سازش ۱۵۵
ث ـ اختیارات کلی دادگاه ۱۶۰
۱۷. اقدامات موقت و احتیاطی ۱۶۰
۱۸. اداره دعوا ۱۶۳
۱۹. تصمیمات مقدماتی دادگاه ۱۶۶

۲۰. دستورات ناظر بر اشخاص ثالث ۱۶۸
ج ـ دلیل ۱۷۰
۲۱. افشای دلیل ۱۷۰
۲۲. تبادل دلایل ۱۷۲
۲۳. گواهی خارج از دادگاه و شهادت‌نامه رسمی ۱۷۷
۲۴. دادرسی علنی ۱۸۰
۲۵. دلیل مرتبط و قابل پذیرش ۱۸۱
۲۶. دلیل کارشناسی ۱۸۴
۲۷. منع افشاء دلایل محرمانه یا سری ۱۸۶
۲۸. پذیرش و اثر دلیل ۱۸۹
چ ـ رسیدگی نهایی ۱۹۱
۲۹. رسیدگی نهایی متمرکز ۱۹۱
۳۰. ثبت و ضبط دلیل ۱۹۵
۳۱. مذاکرات نهایی طرفین و حکم دادگاه ۱۹۶
۳۲. خسارات دادرسی ۱۹۷
ح ـ تجدید نظر و اقدامات پس از آن ۱۹۹
۳۳. رسیدگی تجدید نظر ۱۹۹
۳۴. الغاء حکم با اعاده دادرسی ۲۰۲
۳۵. اجرای احکام ۲۰۳
۳۶. شناسایی احکام و معاضدت قضایی ۲۰۵

نمایه موضوعی ۲۰۷

دیباچهٔ آقای دکتر عباس کریمی

به نام خداوند دادگر

تدوین پیش‌نویس مقرراتی که در عرصهٔ بین‌الملل بتواند موضوع موافقت گروهی از کشورها در نظامهای حقوقی مختلف قرارگیرد، امری است بس دشوار. این دشواری در حقوق ماهوی پیش از این بخوبی تجربه شده است. به عنوان نمونه، روند طولانی تصویب کنوانسیون ۱۹۸۰ وین راجع به بیع بین‌المللی کالا و به سکوت برگزار نمودن بسیاری از مسائل اساسی در این کنوانسیون و در نهایت ارجاع حکم آنها به حقوق داخلی کشورها، جملگی شواهد خوبی برای دشواری دستیابی به یک توافق همه‌جانبه در این زمینه هستند؛ این دشواری در رابطه با مقررات شکلی اضافی و به مراتب بیشتر هویدا می‌شود و شاید به همین جهات باشد که در خارج از بحث داوری، توافق‌های بین‌المللی در زمینهٔ دادرسی به موارد انگشت شمار، آن هم به زمینه‌هایی از قبیل ابلاغ اوراق قضایی یا اداره دلیل در خارج از کشور محدود شده است.

در حقیقت، از یک سو آیین دادرسی مدنی جنبهٔ خصوصی دارد و ناظر به حل و فصل اختلافات خصوصی بین افراد است، ولی از سوی دیگر با یکی از جنبه‌های حاکمیت دولت‌ها یعنی «عدالت» و «احقاق حقوق افراد» نیز پیوند دارد؛ همچنین از این جهت که در یک طرف این رابطهٔ حقوقی، دولت و تشکیلات قضایی وابسته به دولت قرار دارد و در طرف دیگر آن اصحاب دعوا قرار گرفته‌اند، آئین دادرسی زیر مجموعهٔ حقوق عمومی قلمداد می‌گردد و به همین مناسبت رابطهٔ تنگاتنگی با مفهوم نظم عمومی دارد. گذشته از آن، چالش بین عدالت قضایی که بیش از هر چیزی برای دقت در دادرسی، اهمیت قائل است و امنیت قضایی که برای سرعت در رسیدگی و فیصله خصومت، ارزش و اعتبار ویژه‌ای را در نظر می‌گیرد، از یک طرف و گرایش هر یک از کشورها به یکی از این دو محور از طرف دیگر، موجب بروز اختلافات عمیق بین نظام‌های دادرسی و در نتیجه دشواری دستیابی به اصول و قواعد مشترک بین این

نظام‌ها شده است.

همین ملاحظات کافی است که به ارزش اقدام گران‌سنگ تدوین کنندگان اصول و قواعد آیین دادرسی مدنی فراملی، یعنی مؤسسه بین‌المللی یکنواخت سازی حقوق خصوصی و مؤسسه حقوق امریکا، پی ببریم و تلاش پر ثمر آنان را ارج نهیم.

در کنار ملاحظات فوق، اگر این نکته را نیز در نظر بگیریم که تدوین‌کنندگان این مقررات مجبور بوده‌اند تا اصطلاحات نظامهای مختلف حقوقی را به عاریت بگیرند و در به کار گرفتن صحیح آنها تلاش کنند، سختی برگرداندن دقیق و صحیح این اصول و قواعد به زبان فارسی نیز هویدا می‌گردد. به جهات فوق، ترجمهٔ فارسی چنین متنی نیز کاری است بس ارزشمند و دشوار. اینجانب در طول یک سال و نیم گذشته، شاهد تلاش مستمر و دقت جناب آقای دکتر مجید پوراستاد در این راستا بوده‌ام و بر این باورم که انجام این کار ماندگار، بار دیگر بر خستگی‌ناپذیری ایشان که در تألیفات قبلی احراز شده بود، مهر تأیید زد. فرجام خوش کار را به ایشان و به تمام جامعهٔ حقوقی ایران تبریک گفته و موفقیت روز افزون ایشان را از خداوند فیاض و توفیق ده خواستارم.

دکتر عباس کریمی

رئیس سابق و استاد دانشکده حقوق و علوم سیاسی

دانشگاه تهران

دیباچهٔ آقای دکتر بیژن ایزدی

با نام خدا

گویی سردمداران و دست‌اندرکاران حقوق خصوصی در سطح جهان پیش و بیش از دیگران به ندای ربانی و نغز فیلسوف و عارف ایران زمین، مولانا جلال‌الدین، گوش فرا داده‌اند که «همدلی از همزبانی بهتر است»؛ چرا که سازمان بین‌المللی یکنواخت‌سازی حقوق خصوصی معروف به «یونیدروا»* قریب به نیم قرن است که دامن همت به کمر زده تا شاید بتواند با وجود السنهٔ گوناگونی که بر مکاتب و خانواده‌های متفاوت حقوقی جهان حاکم می‌باشد، سخن دل را که نزد همهٔ ما واحد است، در حیطهٔ علم حقوق وحدت بخشیده و تا آنجا که ممکن و میسر است، یکدلی ایجاد کند.

«یونیدروا» تا کنون قصد داشته تا نقیصه‌ای را که «حقوق بین‌الملل خصوصی» با همهٔ اقتدارش نتوانسته ترمیم و قادر نبوده است که فاصلهٔ طرفین قراردادی را که از ملت‌های مختلفند نزدیک کند، در قالب «حقوق خصوصی بین‌المللی» ترمیم کند و بین طرفین قرارداد، حتی از ملل گوناگون و تابع قوانین متفاوت، همدلی ایجاد نماید.

خوشبختانه، در سالهای اخیر، برخلاف دهه‌های متمادی پیشین، که هیچکدام از دانش پژوهان دیرین رشتهٔ حقوق به همکاری با این سازمان مؤثر، مهم و موفق فراخوانده نشده بودند، تعدادی از حقوقدانان جوان، اندیشمند و خوش فکر ایران زمین که مؤلف و مترجم کتاب حاضر جناب آقای دکتر مجید پور استاد نیز یکی از آنهاست، توانستند با راهیابی به این سازمان تخصصی و پیشتاز، آرمان یکنواخت‌سازی و همدلی حقوق خصوصی را در حیطهٔ نهضت «حقوق خصوصی بین‌المللی» یاری داده و در این زمینه، به اذعان سردمداران همان سازمان، سهم بسزایی را به خود اختصاص دهند.

اینجانب به عنوان نمایندهٔ سازمان بین‌المللی یکنواخت‌سازی حقوق خصوصی (یونیدروا) در ایران، وظیفهٔ خود می‌دانم تا بدینوسیله از زحمات و پایمردی جناب آقای

* UNIDROIT

دکتر مجید پور استاد در روشن نگه داشتن شمع دانش ایرانیان نزد آن سازمان که یکی از جلوه‌های آن، مکتوب ارزشمند حاضر است تشکر و قدردانی نموده و از دیگر پژوهشگران ایرانی دعوت نمایم تا آنها نیز در این مسیر ما را در سازمان فوق یاری دهند.

دکتر بیژن ایزدی
نمایندهٔ مؤسسه بین‌المللی
یکنواخت‌سازی حقوق خصوصی در ایران

تقدیرنامه دبیرکل UNIDROIT
از مترجم فارسی اصول آیین دادرسی مدنی فراملی

رم، ۲۷ فوریه ۲۰۰۹ میلادی
شماره نامه: S76/485

دکتر پوراستاد گرامی

مایه بسی مسرت و خوشحالی است که به اهتمام خانم «مستره» نسخه‌ای از اصول آیین دادرسی مدنی فراملی (پروژه مشترک موسسه حقوق آمریکا و موسسه بین المللی یکنواخت سازی حقوق خصوصی) که توسط شما به زبان فارسی ترجمه و به‌وسیله موسسه مطالعات و تحقیقات شهردانش منتشر شده است، را دریافت نمودیم.

مایل هستم که از طرف موسسه بین المللی یکنواخت‌سازی حقوق خصوصی مراتب سپاسگزاری عمیق خود را در خصوص کار قابل توجهی که انجام داده اید، اعلام کنم؛ کاری که موجب شناساندن یک سند نوآورانه به کشور شما و جامعه فارسی زبان منطقه شد؛ سندی که از اهمیت عملی فراوان و تاثیر قابل ملاحظه‌ای برخوردار است. همچنین، این سند قطعا ابزار ارزشمندی است که سطح آگاهی حقوقدانان ایرانی و سازمان‌های دولتی کشور شما را نسبت به موسسه ما افزایش خواهد داد.

البته، اثر موسسه بین المللی یکنواخت‌سازی حقوق خصوصی در زمینه حقوق قراردادهای بازرگانی برای دانشگاهیان و جهان تجارت به واسطه تلاش‌های متخصصان ایرانی که با موسسه ما همکاری و ارتباط داشته‌اند، از پیش شناخته شده است. امروز نامه‌ای به دکتر ایزدی و همچنین پروفسور عباس کریمی برای بیان مراتب سپاسگزاری خود خواهم نوشت و از شما تقاضا می‌کنم که لطف کنید و نامه اینجانب را به ایشان تسلیم فرمایید.

ما بسیار امیدوار هستیم که فرصت‌های بیشتری برای همکاری با شما در آینده وجود داشته باشد. مجدداً، صمیمانه از شما سپاسگزارم.

با احترام
جوزه آنجلو استرلا فاریا[1]
۲۳ دسامبر ۲۰۰٤

1. José Angelo Esteralla Faria

گزارش خانم «نینا امستر»[1]، هماهنگ کننده موسسه حقوق آمریکا درخصوص ترجمه پروژه اصول آیین دادرسی مدنی فراملی[2]

در سال ۲۰۰۶ موسسه حقوق آمریکا (ALI) به همراه موسسه بین المللی یکنواخت سازی حقوق خصوصی(UNIDROIT) کار خودرا بر روی اصول آیین دادرسی مدنی فراملی(من بعد «اصول») تکمیل نمود. با احراز نیاز به یک آیین دادرسی جهان شمول، فراتر از مقررات قضایی ملی و نیز تسهیل حل و فصل اختلافات ناشی از معاملات تجاری فراملی به منظور کاهش عدم اطمینان طرفین دعوا که باید در محیطهای ناآشنا اقامه دعوا نمایند و نیز ترویج عدالت در دادرسی قضایی و کمک به ارتقا یک رویه حقوقی جهانی، هر دو موسسه در صدد ایجاد یکسری قواعد دادرسی و اصولی که در سطح جهان پذیرفته شده، برآمدند.

این اصول از زمان انتشار، به چندین زبان ازجمله اسپانیایی، روسی، فارسی، چینی، ژاپنی، آلمانی و ترکی ترجمه شده است. به تازگی موسسه حقوق آمریکا به سه شرکت انتشاراتی مختلف اجازه داده است که ترجمه مجاز اسپانیایی این اصول را که توسط «دکتر اینس دسان مارتین»[3] از دانشگاه بوینس آیرس در سال ۲۰۰۸ تحت نظارت «دکتر آیدا کملمجر»[4] قاضی دادگاه عالی مندوزای[5] آرژانتین تهیه شده، به چاپ برسانند؛ هر ناشری مجاز است که این ترجمه را در بخشی متفاوت از جهان اسپانیایی زبان به فروش برساند: نخست، دپارتمان انتشارات دانشگاه اکسترنادو کلمبیا[6] مجاز است که این ترجمه را در «آندین»[7] و کشورهای حوزه کارائیب به فروش برساند؛ دوم، انتشارات روبینزال کلزونی[8] مجاز است که آن را در کشورهای جنوبی آمریکای لاتین منتشر کند و در نهایت به موسسه تحقیقات حقوقی دانشگاه ملی مستقل مکزیک[9] مجوز انتشار در مکزیک و آمریکای مرکزی داده شد. واپسین ناشر چاپ اول این نسخه اصلی را در ۱۰۰۰ جلد به فروش رساند و انتشار چاپ دوم آن را آغاز نموده است.

---

1. Nina Amster
2. http://www.ali.org/_mews/reporter/summer2012/03-Principles-Transnational-Civil-Procedure.html
3. Dr. Ines de San Martin
4. Dr. Aida Kemelmajer de Carlucci
5. the Supreme Court of Mendoza
6. The Departamento de Publicaciones of the Universidad Externado de Colombia
7. Andean
8. RubinzalCulzoniEditores
9. Instituto de InvestigacionesJurídicas de la Universidad NacionalAutónoma de Mexico

یکی از پیامدهای موفقیت این اصول در خارج از کشور چالش مربوط به اجرای کپی رایت بوده است. موسسه حقوق آمریکا به تازگی دریافته است که ترجمه مجاز فارسی پروژه که توسط دکتر مجید پوراستاد از دانشگاه آزاد اسلامی ایران (واحد تهران مرکزی) در ایران انجام شده است، بدون مجوز و استناد و همراه با تفسیرها و توضیحات اضافی، کپی و توسط یک ناشر ایرانی نیز منتشر شده است. البته ناشر ایرانی به محض مکاتبه دکتر پوراستاد، با توقف چاپ کتاب موافقت نمود.

علاقمندی به این اصول در جهان فارسی زبان تنها محدود به ایران نیست. پس از اینکه دکتر پوراستاد ترجمه مجاز خود از این اصول را در اختیار اعضای «موسسه بین المللی مطالعات تطبیقی»[10] در فرانسه ـ که بر روی تهیه قانون آیین دادرسی مدنی افغانستان فعالیت می کردند ـ قرار داد، وی در اوایل سال جاری دریافت که پیش‌نویس قانون پیشنهادی[11] حاوی ترجمه غیرمجاز، بدون ارجاع و سراسر غلط این اصول به فارسی دری(گویش رایج در افغانستان) است. دکتر پوراستاد به تماسهای خود با آن موسسه ادامه می‌دهد که به جای آن از ترجمه مجاز وی استفاده شود به نحوی که قانون افغانستان بتواند از کار تاثیرگذار هر دو موسسه بهره‌مند گردد.

10. "Institut International Pour Les Etudes Comparatives" (IIPEC) in Paris, France.

11. Traité de Procédure Civile Afghane by SorayaAmrani-Mekki & PayamShahrjerdi, Cinquieme Edition, October 2010.

مقدمه مترجم برای چاپ اول

به نام پروردگار

۱. همه چیز خیلی ساده شروع شد.در سال ۱۳۸۲ خورشیدی زمانی که بر حسب عادت همیشگی در بخش ژورنال‌های خارجی دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران مشغول مرور آخرین و جدیدترین عناوین مقالات بودم، عنوان یک مقاله فرانسوی بیش از همه توجه‌ام را به خود جلب کرد: «*قواعد فراملی آیین دادرسی مدنی؟* ...» نوشته پروفسور *رلف اشتورنر*[1]، استاد آلمانی تبار و عضو گروه کاری پروژه مشترک مؤسسه حقوق امریکا و مؤسسه بین‌المللی یکنواخت سازی حقوق خصوصی، برای تدوین اصول و قواعد آیین دادرسی مدنی فراملی. آشنایی با مقاله مذکور هم‌زمان با اشتغال اینجانب در تهیه رساله دکترای حقوق خصوصی در دانشگاه تهران مرا بر آن داشت که با این پروژه از نزدیک بیشتر آشنا شوم. بنابراین، با مساعدت و پشتیبانی حقوقدان و دیپلمات برجسته و گزارشگر مؤسسه بین‌المللی یکنواخت سازی حقوق خصوصی در ایران، جناب آقای دکتر بیژن ایزدی، در سال ۲۰۰۳ میلادی از مؤسسه یاد شده تقاضای بورس تحقیقاتی کردم که این تقاضا مورد موافقت مؤسسه مذکور قرار گرفت.

۲. پس از حضور در مؤسسه یادشده، از همان ابتدا پیش‌نویس متون اولیه اصول و قواعد آیین دادرسی مدنی فراملی به دو زبان انگلیسی و فرانسه در اختیار اینجانب قرار گرفت؛ این متون با یکدیگر مقایسه و موارد اختلاف به مؤسسه و پروفسور *آنتونیو جیدی* گزارش می‌شد. هم‌زمان، با اجازه مؤسسه مذکور، کار برگردان آن به زبان فارسی

---

1. Rolf Stürner, "Règles Transnatonales de Procédure Civil? Quelques Remarques d'un Européen sur un Nouveau Projet Commun de l'American Law Institute et d'UNIDROIT", *Revue Internationale de Droit Comparè*, no.4 (2000).

این مقاله توسط اینجانب ترجمه و به همراه مجموعه مقالاتی که به مناسبت نکوداشت استاد دکتر سیدحسین صفایی تهیه و تدوین شده، چاپ شده است. مجموعه مقالات مذکور در اثری با عنوان «تأملاتی در حقوق تطبیقی» با مقدمه استاد دکتر عباس کریمی و توسط انتشارات سمت در پاییز ۱۳۸۶ به چاپ رسیده است.

نیز شروع شد. اما مشکلی که بر سر راه ترجمه آن وجود داشت، این بود که متن پیش‌نویس پروژه هنوز نهایی نشده بود و مقارن با حضور اینجانب در این مؤسسه بین‌المللی، مقدمات آخرین جلسه برای تصویب نهایی این طرح با حضور تمامی گزارشگران فراهم شده بود. از این رهگذر اقبالی نیز نصیب اینجانب شد و آن ملاقات با پروفسور *جفری هزرد*[۲]، یکی از دو بانی اصلی این طرح بود. ایشان یکی از متخصصان مطرح در آیین دادرسی مدنی امریکا است که فکر اولیه تدوین اصول و قواعد آیین دادرسی مدنی فراملی از آنِ وی و پروفسور *تاروفو*[۳] است.

۳. پس از مراجعت از سفر مطالعاتیِ کار برگردان همچنان ادامه داشت اما انتظار برای دریافت اصل کتاب که شامل چندین دیباچه و مقدمه، اصول و قواعد، توسط انتشارات دانشگاه کمبریج بود، کار ترجمه فارسی را با تأخیر مواجه کرد. در واقع کار برگردان اصول آیین دادرسی مدنی خیلی پیش از این به پایان رسیده بود اما انتظار برای دریافت مطالب مقدماتی و متن نهایی اصول و قواعد کار را به تعویق انداخت. همچنین، بسیاری از متونی که پیش از این ترجمه شده بود، به لحاظ تغییرات اساسی در برخی اصول و قواعد، نیاز به ترجمه مجدد داشتند. دلیل دیگر طولانی شدن کار را باید در مفاد یکی از مواد قرارداد تنظیمی با مؤسسه حقوق امریکا و مؤسسه بین‌المللی یکنواخت‌سازی حقوق خصوصی جستجو کرد. بر اساس ماده ۵ (الف) قرارداد مذکور، ترجمه این اثر از انگلیسی به فارسی باید از بالاترین سطح استاندارد ترجمه برخوردار باشد.[۴] تصریح چنین شرطی در قرارداد بر دقت و وسواس اینجانب بیش از پیش افزود. زیرا این اثر حاصل سال‌ها تلاش و کوشش اندیشمندان آیین دادرسی مدنی تطبیقی و در یک کلام «خرد جهانی» بود و در نتیجه کار ترجمه آن هم باید در شأن و حد و اندازه آن می‌بود. شأن این اثر تا آنجا بود که ترجمه آن بدون اذن قبلی هر دو مؤسسه نیز عملی غیراخلاقی به نظر می رسید.[۵]

2. Geoffrey Hazard
3. Michelle Taruffo
4. "5. In Translating the Licensed Material pursuant to this Agreement, Translator shall: a. Adhere to the highest standards of English-Persian translation;…"

۵. البته مؤسسه حقوق امریکا برای ضرورت اخذ مجوز ترجمه توجیه حقوقی نیز داشت. این مؤسسه استدلال می‌کرد که اگرچه ایران به سازمان تجارت جهانی ملحق نشده است، اما در حال حاضر عضو ناظر (Observer Status) در سازمان مذکور است و در نتیجه از همین زمان باید به تعهدات بین‌المللی خود احترام گذارد. تلاش اینجانب حتی برای کسب اجازه به منظور چاپ متن انگلیسی و فرانسوی این اثر ضمن ترجمه فارسی بی‌ثمر ماند.

٤. مترجم در برگردان این اثر بزرگ به فارسی، متن انگلیسی را مبنای اصلی کار خود قرار داده است؛ با این وجود، در اثناء ترجمه نیم نگاهی هم به متن فرانسوی داشته است. علت این نگاه دوگانه، دو چیز بود: از یک سو، نه تنها متن اولیه آن به زبان انگلیسی بود بلکه طرح اولیه آن نیز در مؤسسه حقوق امریکا بنیان گذاشته شده بود؛ از سوی دیگر، از حیث حقوق تطبیقی، نظام حقوقی ما تابع نظام سیویل لا (Civil Law) است و بویژه از حیث قوانین شکلی، «قانون اصول محاکمات حقوقی ایران» مصوب ۱۲۹۰ خورشیدی برابر با ۱۹۱۱ میلادی با تبعیت از کد ناپلئون در آیین دادرسی مدنی ۱۸۰٦ میلادی، از تأثیر مفاهیم، نهادها و هنجارهای حقوق فرانسه که نقش کلیدی در نظام حقوقی نوشته ایفاء می‌کنند، مصون نمانده است. بنابراین، در مواردی که درک مفاهیم متن انگلیسی مشکل بود، با رجوع به متن فرانسوی اشکالات در بسیاری از موارد رفع می‌شد. افزون بر آن، مطالعه یک کتاب در میانه راه تأثیر شگرفی بر شیوه ترجمه اینجانب گذاشت.[۶] به توصیه همین کتاب بود که ترجمه هر بخشی در اختیار

زیرا استدلال می‌شد که امتیاز آن قبلاً به انتشارات دانشگاه کمبریج واگذار شده است.

٦. کتاب «فن ترجمه» از دیدگاه استادان و صاحب نظران ترجمه، مجموعه مقالاتی است که توسط آقای علی جانزاده گردآوری و در سال ۱۳۸۵ به وسیله انتشارات جانزاده به چاپ رسید. با توجه به اهمیت و ارزش علمی این کتاب، عناوین و نویسندگان این مقالات به همان ترتیبی که در کتاب مذکور آمده است، در زیر ذکر می‌شود: *ترجمه خوب* (استاد احمد آرام)، *درباره ترجمه به فارسی* (مجتبی مینوی)، *کار ترجمه* (دکتر پرویز ناتل خانلری)، *نکات اساسی درباره ترجمه* (حجت‌الاسلام دکتر احمد احمدی)، *اصول ترجمه* (دکتر غلامحسین غلامحسین زاده)، *از ترجمه لفظ به لفظ بپرهیزیم* (ابوالحسن نجفی)، *مسأله امانت در ترجمه* (ابوالحسن نجفی)، *فن ترجمه* (بدون نام نویسنده)، *تعریف ترجمه* (دکتر طاهره صفارزاده)، *ترجمه شعر*(دکتر پرویز ناتل خانلری)، *مسائل ترجمه در ایران* (محمد علی جزایری)، *آمادگی برای ترجمه* (بدون نام نویسنده)، *برخی از الفاظ و عبارات بیجا و نامناسب* (دکتر مهدی درخشان)، *فارسی شکر است* (سید محمد علی جمالزاده)، *زبان فارسی را دریابیم* (ابوالحسن نجفی)، *غلط ننویسیم* (ابوالحسن نجفی)، *سادگی و روانی زبان فارسی* (علیرضا امیرمعز)، *بیگانه زدایی از زبان* (ابوالفضل توفیقی داریانی)، *بیماری الفاظ* (دکتر پرویز ناتل خانلری)، *شرایط یک ترجمه خوب* (دکتر مهدی درخشان)، *راهنمای ویرایش* (دکتر غلامحسین غلامحسین زاده)، *توصیه‌هایی به نویسندگان، مترجمان و ویراستاران* (دکتر سعید حمیدیان)، *ترجمه اصطلاحات فارسی* (دکتر محمد جواد میمندی نژاد)، *ترجمه اصطلاحات فارسی* (بدون نام نویسنده)، *چند نکته عملی در کار ترجمه* (فرزانه فرحزاد)، *درباره ترجمه* (بدون نام نویسنده)، *از پست و بلندی ترجمه* (کریم امامی)، *مگر تعهد در قبال زبان، نیمی از تعهد*...(احمد شاملو)، *ترجمه متن‌های ادبی* (دکتر محمد جواد میمندی نژاد)، *گفتگو با استادان و صاحب نظران ترجمه*، *درباره ترجمه شعر* (صالح حسینی)، *مصاحبه با صفدر تقی زاده*، *مصاحبه با کامران فانی*، *مصاحبه با بهاءالدین خرمشاهی*، *استعمال*

اشخاص مختلف قرار می‌گرفت تا بدون مراجعه به متن انگلیسی و فقط بر مبنای متن ترجمه شده به روان‌سازی آن کمک کنند.

۵. ترجمه یکی از راه‌های انتقال فرهنگ است که از طریق آن اندیشه‌های ملل گوناگون با یکدیگر مبادله می‌شود. با این وجود، برخی کار ترجمه را ساده می‌پندارند و اهمیت زیادی برای آن قائل نیستند. ترجمه‌های شتابزده و سرشار از غلط و اشتباه بر این عقیده نادرست بیشتر دامن می‌زند و دیدگاه یادشده را تقویت می‌کند. این در حالی است که ارزش یک ترجمه خوب کمتر از یک تألیف نیست. برخی نیز حتی در این مسیر اغراق کرده‌اند و یکی از دلایل عقب ماندگی و افول علم در ایران را ترجمه آثار دیگران دانسته‌اند.[۷] به نظر اینجانب این نظریه حداقل در علم حقوق نمی‌تواند صادق باشد. شاید اگر خیلی وقت پیش، آثار حقوقی لاتین و فرانسوی به فارسی برگردان می‌شد، وضعیت این رشته در ایران طور دیگری بود. چنانکه اعراب همین روش را برگزیدند و به ترجمه شاهکارهای لاتین و نویسندگان بزرگ فرانسوی در علم حقوق اهتمام نمودند.[۸] چنین خلأ بزرگی در ادبیات حقوقی ایران اکنون احساس می‌شود. با این وجود، مترجم این اثر مدعی نیست که اثری عاری از عیب و نقص ارائه کرده است. با وجود دقت فراوان که گاهی در حد وسواس می‌رسید، مترجم اثر حاضر، متواضعانه در برابر اهل نظر سر تسلیم فرود می‌آورد و از هرگونه نقد و انتقاد علمی استقبال می‌کند و بدیهی است پس از بررسی دقیق در چاپ‌های بعدی مورد لحاظ قرار خواهد داد.[۹] ترجمه این اثر نه تنها برای بازنگری و بازسازی نظام عدالت مدنی کشور عزیزمان

غلط واژه‌های بیگانه (دکتر هادی خراسانی)، *ترجمه‌های غلط* (بدون نام نویسنده)، *این ساختن است یا ویران کردن؟* (احمد شاملو)، *سه گونه ترجمه* (جان درایدن)، *معرفی ترجمه‌های برگزیده، آماده‌سازی کتاب ترجمه یا تألیف شده (برای چاپ).*

۷. دکتر صادق زیبا کلام، «*ما چگونه ما شدیم*: ریشه یابی علل عقب ماندگی ایرانیان»، انتشارات روزنه، ۱۳۷۷، چاپ چهارم، ص۲۸۱. برای نظر مخالف نگاه کنید به: دکتر کاظم علمداری، «*چرا ایران عقب ماند و غرب پیش رفت؟*»، انتشارات توسعه،۱۳۸۵، چاپ چهاردهم، ص۴۳۸.

۸. برای نمونه می‌توان به «مجموعه قوانین ژوستینین» امپراتور روم شرقی اشاره نمود که توسط عبدالعزیز فهمی با عنوان «مدوّنه یوستینین فی‌الفقه الرومانی» به زبان عربی ترجمه شده است. برای آگاهی بیشتر نگاه کنید به: دکتر سید مصطفی محقق داماد، قواعد فقه (۳) بخش قضایی، مرکز نشر علوم اسلامی، ۱۳۷۷، چاپ اول، پاورقی ص۵۳.

۹. منتقدان می‌توانند هر گونه نقدی را به نشانی پست الکترونیک زیر ارسال کنند:

m.pourostad@iauctb.ac.ir

ایران مفید خواهد بود بلکه می‌تواند خمیر مایه اولیه تحقیقات بعدی در این زمینه را فراهم و تا حدودی خلأ ناشی از کمبود ادبیات آیین دادرسی مدنی را جبران کند؛ با این وجود، نتایج آن فقط محدود به مرزهای ملی نیست و ممکن است فراملی نیز باشد. زیرا کشور همسایه، افغانستان، پس از گذراندن بحران‌های فراوان، در حال بازسازی نظام دادرسی خود است و با توجه به هم زبانی و هم کیشی دو ملت و تعلق هر دو دولت به نظام سیویل لا، ممکن است این اثر نتایج مثبتی را برای نظام حقوقی آن کشور نیز به بار آورد و بستر را برای اصلاحات مؤثر بعدی فراهم کند. به گفته سعدی فرزانه: تا چه قبول افتد و چه در نظر آید؟

٦. مترجم در پایان لازم می‌داند از کلیه کسانی که وی را در به ثمر رساندن این اثر یاری کرده‌اند، مراتب امتنان و سپاس خود را اعلام دارد. به بهانه ترجمه این اثر وقت کمتری به خانواده اختصاص یافت؛ بنابراین، بر خلاف عرف معمول، ضروری است پیشتر از همسرم، خانم فائضه عبداله‌زاده که همراهی و همیاری‌اش و افزون بر آن حسن تدبیرش از عوامل مؤثر در به ثمر نشستن این اثر بود، تشکر کنم و همچنین از پسرم، پرهام، که از من خواست که از او به عنوان دستیار خودم در ترجمه این اثر یاد کنم؛ زیرا هنگامی که تصمیم گرفته شد در تفسیر اصول و قواعد، به جای حروف ابجد از حروف الفبای فارسی استفاده شود، او کمک کرد تا حروف الفبای فارسی را به ترتیب ذکر کنیم. همچنین، لازم است از استاد دانشمند جناب آقای دکتر کریمی و دوست ارزشمند جناب آقای دکتر بیژن ایزدی برای پذیرش درخواست اینجانب جهت نگارش دیباچه‌ای به زبان فارسی، فرانسوی و انگلیسی و زحمتی که در این زمینه متقبل شدند، قدردانی کنم. اعلام سپاس و قدردانی از دوستان و همکاران زیر نیز نباید فراموش شود: جناب آقای رضا زردشتیان، کارمند ایرانی‌تبار کتابخانه مؤسسه بین‌المللی یکنواخت‌سازی حقوق خصوصی در ایتالیا، دوست دیگری است که باید از او به نیکی یاد کرد. زیرا نه تنها در خود مؤسسه کمک بزرگی به اینجانب کرد بلکه در اخذ مجوز ترجمه این اثر بزرگ، آغازگر مذاکرات بود؛ آقای حمیدرضا شاهچراغی، دانش‌آموخته حقوق خصوصی و پژوهشگر آیین دادرسی مدنی، که ضمن مطالعه متون ترجمه شده با دقت ستودنی و کم‌نظیر خود و تذکرات بجا نقش مؤثری در تکامل این اثر داشته است؛ خانم صنم صباغی، وکیل دادگستری و دانش آموخته رشته مالکیت فکری که نه تنها با مطالعه متون ترجمه شده و تصحیح و ویرایش کمک شایانی در به ثمر رسیدن این اثر

نمود بلکه با ترجمه بخش اول کتاب که شامل نوشته‌های مقدماتی تهیه‌کنندگان این پروژه بود، اقدامات بعدی اینجانب را تسهیل کردند و در نهایت جناب آقای میثم حسن‌پور، دانش‌آموخته زبان انگلیسی، که همواره از دانش بیکران زبان خارجی ایشان بهره‌مند بوده‌ام. در پایان، باید از بزرگ‌مردی یاد کنم که بدون اقدامات مؤثرش از این امنیت فکری که از آن برخوردارم، بی‌بهره بودم؛ جناب آقای مهندس محمدرضا جهانشاهی که جبران زحمت و حمایت ایشان به آسانی ممکن نیست و فقط می‌توانم برای ایشان طول عمر همراه با سلامتی و بهروزی را آرزو کنم. سخن پایانی، اعلام سپاس از ریاست محترم انتشارات خوشنام مؤسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی شهردانش، جناب آقای دکتر وحید اشتیاق، و دوست ارجمند و فرهیخته، جناب آقای دکتر سیّدقاسم زمانی، استاد دانشکده حقوق دانشگاه علامه طباطبایی است که طبع شایسته این کتاب را مدیون بلندنظری ایشان هستم.

دکتر مجید پوراستاد
استادیار آیین دادرسی مدنی و بازرگانی
دانشکده حقوق دانشگاه آزاد اسلامی
واحد تهران مرکزی